

Андрій ПОГУРАЛО,
заступник директора з навчально-виробничої роботи
Хмельницького професійного ліцею

Тетяна КОВАЛЬЧУК,
інженер з охорони праці
Хмельницького професійного ліцею

Забезпечення безпечних умов праці та навчання учасників освітнього процесу Хмельницького професійного ліцею

Хмельницький професійний ліцей (вул. Озерна, 8, м. Хмельницький) є одним із провідних закладів професійної освіти регіону, що здійснює підготовку кваліфікованих робітників за різними галузями економіки. Тут ведеться підготовка фахівців сфери обслуговування та громадського харчування (кулінар борошняних виробів, кухар, офіціант, майстер готельного обслуговування), будівництва та ремонту (зварник, монтажник санітарно-технічних систем та устаткування, слюсар з експлуатації та ремонту газового устаткування, електрогазозварник), виробництва художніх виробів (живописець, оформлювач вітрин, приміщень та будівель), а також швейного виробництва (швачка, кравець).

Освітній процес у ліцеї організовується у спеціалізованих навчально-виробничих майстернях, лабораторіях і навчальних кабінетах, де використовується професійне обладнання. Це об'єктивно підвищує рівень потенційних небезпек, оскільки здобувачі освіти працюють в умовах, максимально наближених до реального виробництва. Саме тому забезпечення безпечних умов праці та навчання є одним із пріоритетних напрямів діяльності закладу.

З метою запобігання виробничому травматизму та формування безпечного освітнього середовища у ліцеї систематично здійснюється комплекс організаційних та профілактичних заходів. Зокрема, проводяться вступні, первинні, повторні, позапланові та цільові інструктажі з охорони праці, які фіксуються у журналах. У процесі навчання активно використовуються засоби індивідуального захисту: спеціальний одяг, фартухи, рукавиці, захисні окуляри, спецвзуття та інші засоби, передбачені для відповідних видів робіт.

Важливою складовою безпечної організації навчального процесу є регулярна перевірка технічного стану обладнання, що використовується у майстернях та лабораторіях, зокрема електричних плит, жарових шаф, ножів, швейних машин, газового та зварювального обладнання. Особлива увага приділяється навчанню здобувачів освіти правилам поводження з вибухонебезпечними предметами,

а також проведенню практичних тренувань із пожежної безпеки, гасіння умовних пожеж та евакуації з приміщень.

У ліцеї створена комісія з питань охорони праці з числа педагогічних і технічних працівників, члени якої регулярно проходять навчання та перевірку знань відповідно до вимог статті 13 Закону України «Про охорону праці». Підвищення кваліфікації з питань охорони праці та електробезпеки здійснюється у ТОВ «Центр технічної експертизи «Укрексперт», а з питань пожежної безпеки — у Навчально-методичному центрі цивільного захисту та безпеки життєдіяльності Хмельницької області. Про проходження навчання працівники отримують посвідчення державного зразка.

Згідно з наказом директора ліцею, члени комісії організують навчання та перевірку знань працівників із питань охорони праці та пожежної безпеки, зокрема із застосуванням онлайн-платформи «Всеосвіта». Крім того, у закладі проводяться тематичні заходи, вікторини з мінної безпеки, інформаційні заняття та залучення здобувачів освіти до участі в обласних конкурсах і проєктах з охорони праці.

Актуальність створення безпечних умов праці та навчання зумовлена не лише вимогами чинного законодавства України (Закони України «Про охорону праці», «Про освіту», Типове положення про службу охорони праці), але й необхідністю збереження життя і здоров'я молоді, яка здобуває свою першу професію, а також педагогічних працівників, що щоденно працюють у потенційно небезпечному середовищі.

Поняття «безпечні умови праці та навчання» передбачає створення освітнього середовища, яке мінімізує ризики для життя та здоров'я всіх учасників освітнього процесу: здобувачів освіти, педагогічних працівників (викладачів і майстрів виробничого навчання) та адміністративно-господарського персоналу. Оскільки підготовка здобувачів освіти здійснюється у виробничих умовах (майстерні зварювання, сантехнічного монтажу, кухні-лабораторії), рівень потенційних ризиків є вищим, ніж у закладах загальної середньої освіти.

За результатами аудиту №1 від 31.08.2023 року щодо дотримання законодавства про охорону праці підтверджено відповідність матеріально-технічної бази ліцею вимогам законодавства у сфері охорони праці. У закладі активно застосовуються принципи профілактики ризиків: ідентифікація небезпек, оцінка ризиків та впровадження заходів контролю (усунення небезпек, заміна небезпечних процесів, інженерні та адміністративні заходи, використання засобів індивідуального захисту).

Важливим орієнтиром у формуванні системи безпеки є міжнародний стандарт ISO 45001:2018 «Системи менеджменту охорони здоров'я та безпеки праці», який передбачає системний підхід до управління ризиками, залучення всіх учасників освітнього процесу та постійне вдосконалення системи безпеки.

Практична реалізація цих принципів у ліцеї здійснюється через проведення інструктажів, організацію медичних оглядів, навчання працівників із питань охорони праці, розробку інструкцій з охорони праці та електробезпеки для кожної професії, створення інформаційних куточків безпеки, а також забезпечення закладу первинними засобами пожежогасіння. Відповідно до вимог НАПБ Б.01.008-2018 «Правила експлуатації та типові норми належності вогнегасників» щорічно проводиться перевірка їх технічного стану.

У ліцеї функціонує цілісна система організації роботи з охорони праці та безпеки життєдіяльності. За період діяльності закладу не зафіксовано випадків виробничого травматизму серед здобувачів освіти та працівників із тяжкими наслідками, що свідчить про ефективність профілактичної роботи.

Водночас специфіка професійної підготовки передбачає наявність потенційних ризиків: під час зварювальних робіт (електричні опіки, вплив аерозолів), під час роботи з газовим обладнанням (вибухонебезпека), у сфері громадського харчування (термічні опіки, вплив хімічних речовин), а також під час виконання оздоблювальних робіт живописцями (робота на висоті).

Аналіз стану безпеки дозволяє визначити окремі напрями для подальшого вдосконалення. Серед них — необхідність модернізації окремих одиниць обладнання у майстернях, розширення використання цифрових інструментів для проведення онлайн-інструктажів та відеонавчання, а

також посилення психологічної складової безпеки в умовах воєнного стану.

Важливим напрямом роботи адміністрації ліцею є забезпечення безпеки учасників освітнього процесу в умовах воєнного стану. У закладі облаштоване укриття, забезпечене вентиляцією, освітленням, запасами води та аптечками. Регулярно проводяться тренування з евакуації (2–4 рази на рік), розроблено та доведено до відома всіх учасників освітнього процесу план дій у надзвичайних ситуаціях (повітряна тривога, обстріл, мінна небезпека). У приміщеннях ліцею встановлено автоматичну пожежну сигналізацію, систему відеоспостереження та організовано контроль доступу сторонніх осіб (ведення журналу відвідувачів, супровід).

Для оцінювання ефективності заходів із безпеки у ліцеї проводиться анкетування здобувачів освіти, майстрів виробничого навчання, викладачів та технічного персоналу щодо рівня сприйняття безпеки освітнього середовища. Результати анкетування дозволяють оцінити рівень задоволеності проведенням інструктажів, відчуття безпеки у майстернях та лабораторіях, а також визначити напрями подальшого вдосконалення.

За результатами проведеного аналізу поточний стан безпеки в ліцеї можна оцінити як задовільний. У 2025–2026 навчальному році заклад активно готувався до нового навчального року: здійснено перевірку укриття, оновлено інструкції з охорони праці, проведено навчання персоналу.

Таким чином, у Хмельницькому професійному ліцеї безпека є не окремими заходами, а системною діяльністю, що охоплює всі аспекти освітнього процесу — від дотримання правил техніки безпеки на робочому місці до забезпечення психологічного комфорту здобувачів освіти та працівників. Спільними зусиллями керівництва, педагогічного колективу та здобувачів освіти створюється безпечне освітнє середовище, у якому молодь може опанувати професію та розвиватися як особистість. У сучасних умовах це є не лише вимогою законодавства, а й запорукою збереження життя і здоров'я кожного учасника освітнього процесу.

Використані джерела

1. Закон України «Про охорону праці» 14 жовтня 1992 року.
2. Закон України «Про освіту» 5 вересня 2017.
3. Типове положення про службу охорони праці (НПА-ОП 0.00-4.35-04) Затверджено: Наказом Державного комітету України з нагляду за охороною праці від 15 листопада 2004 року № 255.
4. НАПБ Б.01.008-2018 Правила експлуатації та типові норми належності вогнегасників Затверджено: Наказом Міністерства внутрішніх справ України від 15 січня 2018 року № 25.